

L'ambient

La primera pregunta ens portarà a consideracions de caire sociològic i extrínsec de les obres en si. Encara que l'aproximació sociològica és en el fons infructuosa perquè mai no ens podrà respondre a qüestions essencials (com ara: per què una obra és millor que una altra?), almenys ens permet explicar-nos la dinàmica conjunta d'un sector literari en un moment i en un lloc determinats. Des d'aquesta òptica, em sembla evident que la proliferació de narradors gironins (i, en general, catalans) obeeix a una reacció en cadena d'estímuls externs:

1.— A l'origen de tot hem de situar-hi la democratització del país i la consecució d'un determinat grau d'autonomia política, factors que han comportat que el català passés de ser una llengua marginada a ser una llengua protegida i fomentada des dels poders autonòmic i local.

2.— Sense aquest marc hauria estat impensable la catalanització de l'ensenyament, el qual, entre altres

coses, ha obert a les editorials catalanes un camp de consum extraordinari —comparat al que hi havia abans—, propiciant l'aproximació als llibres catalans d'una gran massa de nous lectors. Gràcies a l'ensenyament, editar en català ha començat a ser, durant els anys 80, una operació comercial rendible econòmicament. De cara a l'existència d'una narrativa, això és molt important.

3.— Sense la democràcia i l'autonomia tampoc no hauria estat possible l'aparició de la premsa en català, que ha acomplert, pel que fa al tema que estem tractant, una doble funció: augmentar el nombre de lectors adults en català i proporcionar una tribuna d'opinió —i d'exercitació— als escriptors més joves; en aquest sentit, la importància del *Punt*, a Girona, és capital: només cal repassar la llista dels narradors per veure com la majoria estan o han estat vinculats d'una manera o una altra al diari, en general com a columnistes i col·laboradors. Per a molts d'ells, l'article o la columna han estat el seu laboratori d'assaig.

4.— La catalanització de l'ensenyament i d'una part de la premsa ha fet realitat un vell somni: la creació d'un mercat creixent per als llibres en català. En aquestes condicions, han proliferat les noves col·leccions de narrativa, i també les editorials, especialment a Barcelona —però també a València, a Mallorca, a Vic... A la ciutat de Girona, durant els 80, apareixen *Edicions del Pèl*, *El Pont de Pedra* i *La Novella al Punt*. La seva continuïtat més o menys difícil només pot atribuir-se a dos factors: no haver pogut penetrar en el món de l'ensenyament i no haver sabut projectar-se fora de Girona.

7.— Tenim, doncs, una massa de lectors i una infraestructura editorial. Què falta? Uns productes literaris, evidentment. En aquest aspecte entra en joc un element capital de cara a la descoberta de nous escriptors. Em refereixo, és clar, als premis literaris. De cara als narradors gironins dels 80 han estat especialment oportuns dos premis de narració curta que han fet una funció de pedrera literària: prime-

Malgrat tot, són aquí

Segur que parlar de premis literaris, avui per avui, deu fer venir més son que no ganes de llegir llibres, però és una realitat que l'ambient cultural als Països Catalans dels anys vuitanta ha estat especialment marcat per polèmiques públiques, sovint avorrides i esdevingudes ja endèmiques, sobre la necessitat de l'existència i la funció d'uns premis que, més per controvertits que per purament literaris, no han abandonat en cap moment l'escena cultural del nostre país.

Sempre hi ha hagut qui ha acabat proclamant que els camins que segueix la literatura no són precisament els mateixos que segueixen els premis. S'ha afirmat, per exemple, que es troben en un carreró sense sortida, però cada any n'han aparegut de nous i els ja existents augmenten en dotacions i aparat publicitari. O s'ha remarcat que els premis declarats deserts són un símptoma significatiu de decadència literària, o que el buit notori de concursants es fa cada dia més patent... I no trigaríem gaire a trobar argumentacions contràries; perquè, malgrat tot, els premis hi són, i continuen essent, eufòrics els uns, agònics els altres, la palestra principal de presentació de nous escriptors i de consagració dels ja llançats en el món editorial.

I les comarques del nord-est del país no han quedat pas al marge del debat. Potser és bo recordar des

Just M. Casero

Trets comuns

rament, el «Just Casero», de Girona; en segon lloc, un de més vell, el «Recull», de Blanes. En la llista dels guanyadors o finalistes d'un i altre, entre 1981 i 1988, trobaríem tots els noms més significatius de la nova narrativa gironina.

8.— Quin tipus de narrativa ha predominat? Els lectors dels anys 80, en general, pròfugs de l'abstrusa i fatigosa narrativa experimental dels 70, demanen unes formes àgils, lleugeres, amenes, servides amb un llenguatge senzill. Molts narradors, seguint una opció ben legítima, han tendit a cobrir aquesta demanda. Pràcticament ningú no ha optat per l'experimentació. Qui pot pretendre ser original i innovador, al final del segle XX? I, si ho aconseguís, se'l llegiria algú?

En conclusió, la narrativa, a diferència de la poesia —més etèria i intemporal— és fruit d'un temps, d'un lloc i d'uns condicionaments externs. Sense mercat, tal com demostra el nostre segle XX, és ben possible una gran poesia. La narrativa, sense consens, sempre acaba volatilitzant-se.

Pel que fa a la segona qüestió, és evident que els nous narradors no comparteixen prou característiques com per considerar-los integrants d'un grup generacional. De fet, les etiquetes només les necessiten els crítics. Per als autors, en canvi, sempre són una nosa —o un estigma.

A més, difícilment trobaríem una característica conjunta, encara que, com hem vist, s'hi observa una tendència a l'alleugeriment estilístic i ambiental per potenciar el ritme; els nous escriptors, en general, no entenen la narrativa com una experimentació o un exorcisme, sinó com un exercici —de vegades reït i de vegades no— de captació de l'interès del lector mitjançant un lèxic assequible i limitat, una sintaxi molt simple, unes històries atractives on la narració i el diàleg predominen sobre la descripció i l'anàlisi psicològica. (Tot això, és clar, salvant les excepcions que hem esmentat). Pel que fa a la llengua, val a dir que no és pas una qüestió super-

ficial, ni simple. El català popular d'avui és tan pobre i contaminat que l'ús d'un llenguatge normatiu, ric i complex no sols comporta una gran dificultat per a l'escriptor, sinó que posaria sovint en perill la versemblança de la ficció. És potser per això que la majoria de les obres narratives actuals mostren un lèxic molt escàs i una sintaxi basada en la juxtaposició i la coordinació, pràcticament sense subordinades. Hem retornat a un estadi lingüístic primitiu? L'ombra de la parataxi plana sobre la nova narrativa, i això és també una altra mostra de com aquest gènere no depèn només de la voluntat dels narradors, sinó que es troba sotmès a imperatius externs.

Un altre tret predominant és el pes de Girona-ciutat en aquest grup. Gironins de naixença són Roca, Fonalleras, Fañanàs, Manzana, Garcia i altres. I qui pot negar la condició de gironins a Puigverd, Cercas...? Girona és present com a marc en moltes narracions: per exemple en *Estimats germans*, del garrotxí-empordanès

d'aquí la sèrie d'articles que, sota el títol global de «Glòria i pena dels premis literaris», encarregà la revista *El Batall*, l'abril de 1985, a tres noms significatius de la cultura gironina: A. Puigverd, Pep Vila i Narcís Comadira. Els autors hi constataren, per una banda, l'excessiva oferta de premis literaris catalans (després defensada per Villatoro a *Serra d'Or*, entre altres) i, per l'altra, l'existència de premis que sí que compleixen una funció: la d'oferir a escriptors poc coneguts la possibilitat d'editar. Deixant a part la Nit dels Premis Literaris de Girona (Bertrana, Rahola, Palol, Muntaner i, ara, Eiximenis), massa sotmesos a pressions polítiques i organitzatives, es referien sobretot al naixement del premi Just M. Casero, creat la primavera de 1981, i al prestigi, modest però tenaç, de premis locals com el «Recull» de Blanes, el de narrativa curta dels «Ciutat d'Olot» o el premi de «La Colla» de Cassà de la Selva. Gràcies en part a aquests premis, una nova narrativa gironina ha trobat promoció i accés al mercat editorial.

Efectivament, sembla indubtable la influència del premi Casero, el qual deu constituir, juntament amb l'aparició del *Punt-Diari* el 1979 i la consolidació actual dels estudis universitaris gironins, una veritable columna vertebral a l'entorn de la qual neix una determinada concepció de la literatura i sorgeixen uns joves narradors, els últims, Josep M. Pujol i Lluís Muntada, que opten tots per fer-se conèixer a través de premis locals. Ens vénen, doncs, a la memòria noms com, guanyadors o finalistes del Casero, Josep M. Fonalleras (1983), Maria M. Roca (1984) o Dolors Garcia i Cornellà (1985). Així,

ni que sigui superficialment i sense ànim d'exhaustivitat, podem dir que el Casero representa la consolidació d'autors que després han publicat sense necessitat d'altres premis: Fonalleras guanyà el premi de narració curta «Ciutat d'Olot» l'any 1984 i quedà finalista al premi de narrativa juvenil «Ramon Muntaner» de 1988. Sílvia Manzana, premi Casero 1987, guanyà el mateix any el premi de «La Colla» de Cassà i també el «Ciutat d'Olot» de l'any següent. Maria M. Roca, finalista del Casero l'any 1984, va obtenir el premi «Recull» el 1985, premi que reprèn ara un nou ritme de publicacions de les obres premiades amb una obra de Jordi Arbonès (NIF).

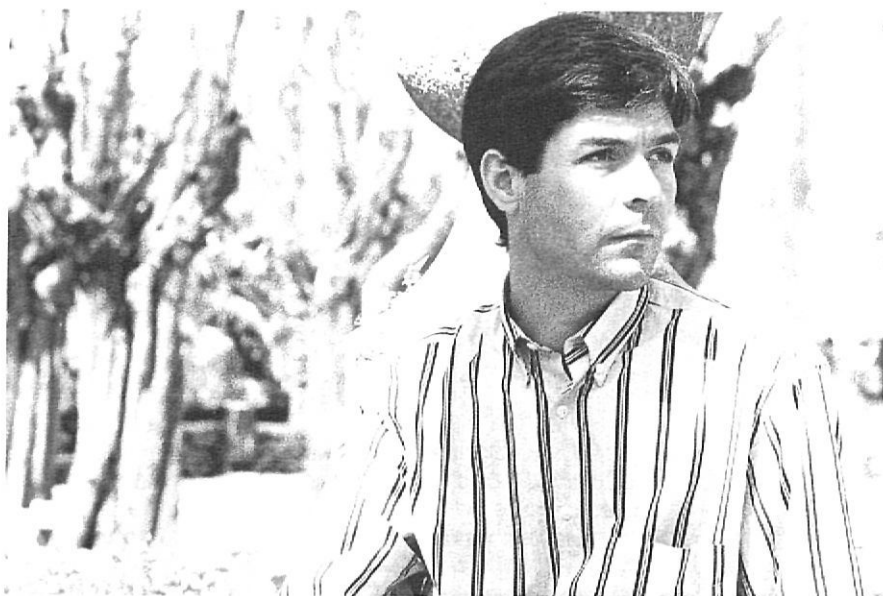
D'aquestes constatacions, expressar només dos temors. El primer, que el Casero i la resta de premis, tots amb un prestigi reconegut amb certa condescendència, no aconsegueixin depassar la valoració de premis «gironins», organitzats, subvencionats i guanyats per gironins, i que, per tant, no arribin a superar el difícil equilibri del gironisme més provincià i ridícul. I, segonament, és de doldre que la consolidació literària i la progressiva maduresa de la vida cultural gironina no s'hagin acompanyat de produccions editorials pròpies de més importància i, sobretot, amb un horitzó de referències intel·lectual i territorial més ampli.

XAVIER PLA I BARBERO

Xavier Pla és crític literari

Maria Àngels Gardella

Antoni Puigverd

Valls; i d'una manera gairebé obsesiva en Arbonès i Pujol. La capitalitat de la nova narrativa gironina és indiscutible.

Al costat de la tendència a situar l'acció a Girona, però, ens trobem amb narradors que han ubicat alguna de les seves ficcions en els llocs més diversos: Manzana a EEUU, Fonalleras a Rwanda, Valls a Itàlia, Roca a Judea, etc. També podríem parlar de la influència del cinema, que es manifesta en la fixació de determinats ambients i determinades escenes, i també, de vegades, en la tècnica narrativa. Un altre tret, finalment, seria el predomini de les narracions curtes i les novel·les sobre la novella llarga. Les obres, normalment, no passen de les

150-170 pàgines. En general, ja ho veiem, són trets molt poc definitoris i profunds. Al capdavant, la individualitat de cada autor s'imposa sobre el conjunt.

Valoració

Més que una brillant realitat, ens trobem davant un panorama de promeses. És cert que encara no ha sortit cap obra magistral, definitiva, comparable, per posar dos exemples, a *Josafat* o a *Solitud*. Però almenys ja s'ha acomplert una condició prèvia molt important, que en podríem dir la «normalització del sector». Que a partir d'ara apareguin o no grans obres ja no depèn de factors externs, sinó del

talent i la voluntat —i el temps— de cada narrador. De moment, serà bo que el ritme de publicacions no afluixi. Sóc dels que pensen que, en el cas pitjor, una mala novella no pot fer mal a ningú; cal seguir sempre un camí d'aprenentatge —i d'errors— abans d'assolir la plenitud. No estaria gens malament si, passades unes dècades, d'un centenar d'obres en poguéssim salvar mitja dotzena per a la història.

J.N. Santaeulàlia és professor de l'IB Pere Alsina de Banyoles i escriptor.